

Els fills de Fidel

Cuba, l'últim bastió

Des de fa un any i mig, les restriccions dominen la vida dels cubans com en els vells temps de la consolidació de la Revolució del 59. És el "període especial", va decretar Fidel després de signar el nou pacte amb una *perestroika* que el patriarca cubà s'ha negat i es nega a seguir.

Els fills de Fidel ja tenen més de trenta anys. "Estem cansats de la falta de perspectives i, sobretot, de tenir la vida supeditada a la política. Tinc trenta-cinc anys i vull viure la meua vida, no la de Fidel", diu M., professora. Si la seva generació pogués, allargaria el passeig de mar de l'Havana, el Malecón, fins que Cuba deixés de ser una illa. Amb tot l'enginy que aquesta gent té per a sobreviure, trobarien de segur la manera de travessar una frontera de terra. Cap a Amèrica del Nord anirien alguns, cap a Mèxic i l'Europa del sud la majoria.

Per res del món no es creuen part del tercer Món. Els seus ancestres de Sierra Maestra i Playa Girón els han donat orgull històric. Però potser no ho saben. Ho percep el visitant que deixa el seu paper de turista-intermediari del mercat negre i s'interessa per les persones rere la

cara de la gent amb la qual pot connectar fàcilment, quan l'idioma ho permet, en places, carrers i, sobretot, pel Malecón. El turisme actual té curiosament el mateix passaport que els principals inversors estrangers del sector (espanyol, italià, alemany i canadenc), i s'ha convertit en un mirall nou: els estrangers ja no són els *compañeros* dels anys 70 -exiliats i visitants polítics de Llatinoamèrica, quadres i tècnics de l'URSS i de l'Europa de l'Est-, ara els vinguts de l'exterior són gent que fa vacances. Converso amb gent que no està emmirallada en Miami però que tampoc no es veu al mapa: Llatinoamèrica no els implica.

Diuen sense gaire embuts el que pensen, i això no deixa de ser significatiu. Viuen en dictadura, sota el patriarca del *comandante* isolat, i l'oposició no és col·lectiva. "No m'importa que em senti el cambrer, ni que el policia del costat

em demani el carnet d'identitat perquè parlo amb tu", es continua esbravant M. "La majoria dels meus amics creuen que hem de ser prudents, però jo estic cansada de callar. La veritat, si em pots convidar a una cervesa i un *bocadito* al bar del teu hotel t'ho agrairé. Tinc una filla d'onze anys i les criatures a aquesta edat mengen molt. No tinc ganes ni temps de fer cues per un miserable tros de pizza. La nena menja, jo passo com puc". El pare de la nena és argentí i M. va viure uns mesos a Buenos Aires. No dubta a dir que a l'Argentina "sí que estan bé"...

"Volem viatjar, conèixer altra gent i altres països, com vosaltres feu. Aquí puc guanyar un bon sou, sóc un bon treballador, però no em serveix de res", es queixa C., trenta-tres anys, capatàs d'un taller mecànic que, com a "bon treballador", exhibeix orgullosament un sidecar rus de color blau, únic a l'Havana, per on corren



El Malecón tanca la badia de l'Havana i a les nits acull el descontent dels joves cubans.

aquests dies només bicicletes, sídecars més antics que els de C., algunes poques *guaguas* (autobusos urbans), autocars i taxis de turistes. ¿Com s'ho ha fet C. per aconseguir aquest magnífic sídecars? Ah, això són coses que no es pregunten a Cuba. Té ganes de mantenir relació amb els turistes i proposa llogar un dia un cotxe —pagat pel turista, és clar— i anar a Varadero a prendre el sol a la platja i després anar recorrent l'illa. Però hi ha restriccions de benzina, ¿val la pena llogar un cotxe? Ah, això són coses que tenen solució, diu C. amb un somriure de complicitat i explica amb paciència: "Els controlen el combustible pel comptaquilòmetres, només cal una petita modificació i tens tanta benzina com vols". Malgrat les restriccions, el taller mecànic de C., propietat estatal naturalment, no para de feina.



Ni en el cas que es puguin pagar un bitllet d'avió, tampoc no poden anar-se'n. Preguntes a uns i altres, i tots diuen el mateix. El que volen és sortir, viatjar. No fugir, sinó sortir. Perdre la sensació de tenir una presó per país. Una mica abans d'aquest mes d'agost, els diaris estrangers informaven que el govern cubà havia decidit d'abaixar a vint anys l'edat tolerada per a viatjar, sempre que el ciutadà sigui reclamat i convidat des de l'exterior. Cap dels cubans amb qui parlo coneix la nova disposició ni li crida l'atenció. La moneda no els serveix de res, tampoc en aquest cas: "no es poden comprar bitllets per sortir a fora amb pesos, el bitllet te l'ha de pagar qui et convida..."

UN IMMENS MERCAT NEGRE

De coses de valor, amb pesos en realitat només es poden comprar dòlars. Els pesos no serveixen ni per als turistes. Si vas a canviar a l'hotel, al canvi oficial d'un dòlar per un peso, et diran que no en canviïs més de deu al dia. Al carrer, seràs interpel·lat per cubans que te n'arribaran a oferir onze per un. Si canviïs al mercat negre, sabràs al cap d'un dia que els de l'hotel tenien raó: en lloc no has pogut pagar amb pesos. Als restaurants, a les botigues, a la Bodeguita del Medio, al Floridita hemingwayà reobert, a tots els bars dels hotels (els hotels són els punts neuràlgics de l'Havana, els punts d'orientació de cubans i estran-



L'economia cubana està en la pen-
dent de la bancarrota. MERCE IBARZ

gers, l'orgull de la ciutat), als taxis, tothom ha demanat dòlars. Transcorren els Jocs Panamericans i tot està abocat al turisme. (Però les seleccions dels Estats Units i els seus acompanyants no hi han deixat ni un dòlar: qui no està a la Vila Olímpica està instal·lat en vaixells propis proveïts de tots els productes, també propis, que puguin necessitar.). Els cubans no poden entrar als hotels, si no és en companyia de turistes. Quan ho fan estan cohibits, violentats.

Tenir divises és penat, però la gent busca el dòlar. És el circuit del mercat negre. Un compra dòlars a canvi de molts pesos (i procura estafar amb bitllets fora de circulació). Quan té la divisa, es busca un intermediari estranger

que pugui comprar a les *diplo- tiendas* i *turistiendas* del corresponent percentatge. Quan té la mercaderia, la revén als seus compatriotes al preu més alt que pot. D'aquesta manera la divisa no surt del país i l'estat té el mecanisme regulador d'un mercat que no dóna per a tothom sinó, com diu la teoria econòmica del lliure mercat, per als més espavilats o disposats a arriscar-se.

Amb els guanys, ¿què pot fer un estraperlista cubà? Ha de dissimular-los socialment, per més que tot el seu entorn ho sàpiga, perquè, si no, el govern l'inspeccionarà. ¿Quines inversions fa o pot fer? ¿A dins o a fora de Cuba? Els rumors apunten cap a Mèxic i Espanya...

PASSANT DE TOT

Trobo també cubans que no juguen al mercat negre. R., escultor, trenta-set anys, coincideix amb C., el capatàs del taller mecànic, que la vida quotidiana, també els matrimonis "i fins i tot l'amor" estan dominats avui a l'illa "per l'interès, tot és qüestió d'interessos". A diferència de C. i com fa la professora M., l'escultor no dissimula públicament el seu desacord i els seus arguments. Als porters del cabaret Palermo que ara només accepta dòlars, els fa un míting, més quan arriba un conegut actor de TV i tampoc no el deixen entrar si no paga amb divises. L'actor se'n va, no saltres també.

L'escultor R. és un artista de l'amistat. Un pany de paret de casa seva mostra records dels amics de dins i fora de Cuba. Ens acomiada amb un excel·lent dinar i no li preguntem com l'ha aconseguit. Altres amics del món de la música i de les arts plàstiques ens acompanyen. Aquesta mateixa setmana hi ha hagut el colp d'estat a Moscou. Gorbtxov ja ha reaparegut. Només el diari oficial *Gramma* i la TV diuen alguna cosa, tan neutra que cal entendre que Fidel hauria preferit que guanyessin els colpistes. No en parlem. Potser és falta d'interès, potser els amics no volen pensar ara. Ara només volen acomiadar-nos amb calidesa. Avui, quan l'URSS s'està desintegrant i Gorbtxov ja ha dit que s'han acabat els lligams amb Cuba, ¿quin futur els espera?

Mercè Ibarz